

**LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS
2020 METŲ VEIKLOS ATASKAITA**

2021
Vilnius

VADOVO ŽODIS

Praėjo sudėtingi ir įtempti 2020-ieji, pažymėti pasaulinės pandemijos ženklu. Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai pavyko susitelkti, išsilaikyti ir įsitvirtinti šioje pasikeitusioje realybėje.

Nors pirmosiomis karantino dienomis teko iškart spręsti daugybę neatidėliotinių organizacinių klausimų, žvelgiant iš dabartinės perspektyvos, matyti, kad visas persiorientavimo procesas buvo gana sklandus ir Nacionalinė biblioteka nenutrūkstamai tęsė veiklą. Būdamą socialiai atsakinga institucija, ji per karantiną aktyviai prisidėjo prie ypač aktualių visuomeninių projektų ir pilietinių iniciatyvų.

Didelio palaikymo ir įsitraukimo sulaukė Robotikos mokyklos ir Nacionalinės bibliotekos iniciatyva – 3D spausdintuvais spausdinti apsauginius veido skydus Lietuvos medicinos įstaigų ir kitų institucijų darbuotojams, dirbantiems didelės rizikos zonose. Prie šios iniciatyvos prisijungė 54 Lietuvos viešosios bibliotekos.

Biblioteka sugebėjo nenuolti nuo savo misijos ir operatyviai permąstyti, kaip ją vykdyti pasikeitus aplinkybėms. Ypač išaugo Nacionalinės bibliotekos virtualių įvykių segmentas. Statistika rodo, kad per karantiną skaitytojai aktyviai naudojo interaktyvia biblioteką, prenumeruojamomis duomenų bazėmis, virtualiu kultūros paveldo portalu, į virtualiąją erdvę perkeltomis parodomis, domėjosi bibliotekos kuriamu vaizdo turiniu, sekė naujienas mūsų svetainėje, socialinėse medijose, skolinosi el. knygų.

Mūsų biblioteka pasauliniame kontekste pasiūlė novatorišką, bet kartu labai paprastą modelį, kurį anglų kalba vadiname *live library*. Galima interpretuoti įvairiai: man artimiausia – Žmonių biblioteka. Gyvybės šiai koncepcijai teikia gyvas bendravimas, tiesioginės paslaugos. Tai patvirtina ir naujausi tyrimai. Vieno jų „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ išvadose teigiama, kad pavasario karantino laikotarpiu net 34 proc. gyventojų teigė, jog kultūrinių veiklų stoka juos paveikė neigiamai, o pati populiariausia kultūrinė veikla buvo skaityti spausdintines knygas (48 proc.). Mes kiekvieną dieną girdime, kad bibliotekų lankytojams labiausiai trūksta galimybės fiziškai lankytis bibliotekose.

2020-aisiais Lietuvos nacionalinė biblioteka dirbo valstybės lygio ekstremaliosios situacijos sąlygomis karantino režimu. Tęsdama ir tobulindama įtraukiančias pilietines iniciatyvas, įvairią edukacinę ir pramoginę veiklą virtualiojoje erdvėje, skleisdama pozityvią žinią visuomenei, biblioteka prisidėjo prie visuomenės emocinės sveikatos gerinimo, teikė galimybę lavintis ir skaityti – tai per karantiną leido ne visos pažangaus pasaulio valstybių bibliotekos. Knygų skaitymas – viena iš galimybių praskaidrinti kasdienybę, pagerinti emocinę būklę. Ši paslauga bibliotekas išskiria iš viso kultūros įstaigų lauko.

Prof. dr. Renaldas Gudauskas

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinis direktorius

I SKYRIUS STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

PIRMAS SKIRSNIS KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

2020 m. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (toliau – LNB), kaip ir visos šalies kultūros įstaigos, esant nepalankiai epidemiologinei situacijai ir paskelbus šalyje karantiną dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos), turėjo prisitaikyti prie naujų veiklos sąlygų, siekdama užtikrinti ir lankytojų, ir darbuotojų saugumą. LNB darbas ir veikla buvo organizuota laikantis visų Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Kultūros ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos ir Valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo nurodymų bei rekomendacijų, buvo imtasi reikalingų prevencinių priemonių, siekiant sumažinti galimas COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo rizikas.

Vadovaudamasi atsakingų valstybės institucijų nurodymais, Nacionalinė biblioteka 2020 m. kovo 14 – balandžio 26 d. lankytojus aptarnavo tik virtualiu būdu, o lapkričio 11 – gruodžio 31 dienomis fiziškai teikė tik leidinių skolinimo ir namų paslaugas. Siekiant sumažinti ligos plitimo rizikas tarp darbuotojų, buvo pritaikytas nuotolinio darbo modelis: nuo 2020 m. kovo 24 iki gegužės 31 d. – 361 darbuotojas dirbo nuotoliniu būdu, nuo 2020 m. lapkričio 7 iki gruodžio 31 d. – 378 darbuotojai dirbo nuotoliniu būdu.

Net ir esant sudėtingoms sąlygoms, LNB vykdė savo funkcijas kultūros, švietimo, mokslo ir valstybės informacijos politikos kūrimo srityse: kaupė, tvarkė ir saugojo rašytinį Lietuvos kultūros paveldą, formavo šalies mokslui, švietimui, kultūrai ir ūkiui aktualių Lietuvos ir užsienio dokumentų fondą, teikė informacinio aprūpinimo ir intelektines paslaugas vartotojams, vykdė informacijos ir komunikacijos mokslų taikomuosius tyrimus, konsultavimo ir ekspertinę veiklą; modernizavo Lietuvos integralią bibliotekų informacijos sistemą (toliau – LIBIS) ir Virtualią elektroninio paveldo informacinę sistemą (toliau – VEPIS), gerino technologines informacijos prieigos sąlygas bei siekė, kad bibliotekų veikla atlieptų visuomenės lūkesčius.

2020 m. pavyko pasiekti daugelį dar iki karantino išsikeltų tikslų. LNB sugebėjo operatyviai prisitaikyti prie pakitusių veiklos sąlygų ir perkelti dalį veiklų į virtualią erdvę.

Bibliotekos organizuojamų renginių spektras (dalį iš jų perkėlus į virtualią erdvę) 2020 m. išliko panašus: edukacijos, parodos, atviros paskaitos, diskusijos, konferencijos ir kt. Ataskaitiniais metais, bendradarbiaujant su įvairiais partneriais bei pritraukus projektines lėšas, iš viso buvo organizuoti 1054 renginiai. Nacionalinė biblioteka (kartu su partneriais) virtualiu (nuotoliniu) būdu surengė 228 renginius. Svarbu pabrėžti, jog, bendradarbiaujant su valstybės institucijomis, mokslo ir švietimo įstaigomis, verslo organizacijomis, kitomis kultūros įstaigomis, ataskaitiniais metais buvo įgyvendintos 79 iniciatyvos (esant pandeminei situacijai ir kultūrinių organizacijų veikloms persikeliant į virtualią erdvę, Nacionalinė biblioteka buvo dažniau kviečiama į partnerius, nes turėjo tam tikslui pritaikytą techninę įrangą ir infrastruktūrą).

Atkreiptinas dėmesys į šiuos svarbius 2020 m. renginius:

- Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 786 patvirtinto Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo plano priemones, parengta dokumentinė paroda „*Shenot Eliyahu* / Elijo metai: Vilniaus Gaono įtaka Lietuvos žydų kultūrai“ Nacionalinėje bibliotekoje buvo atidaryta spalio 20 d. Renginio vaizdo įrašas taip pat buvo pateiktas bibliotekos *Youtube* paskyroje. Dėl COVID-19 pandemijos uždarius šalies bibliotekas ir neturint galimybių priimti lankytojų, biblioteka sukūrė videogidus po parodą lietuvių ir anglų kalbomis, jie taip pat buvo paskelbti bibliotekos *Youtube* kanale. Minėdama Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metus, Nacionalinė biblioteka taip pat parengė edukacinę programą „Lietuvos žydų pasaulėžiūros pamatai“ (7 paskaitų ciklas, dalis paskaitų vyko auditorijoje (90 dalyvių), dalis filmuota ir transliuota bibliotekos *Youtube* kanalu (daugiau nei 1500 peržiūrų),

parengė ir įgyvendino Vilniaus Gaono sinagogos pinko viešinimo kampaniją (parengta ir viešinta lauko stendų reklama; kartu su partneriais parengtas reklaminis vaizdo siužetas).

- Įvertinus visas rizikas ir laikantis visų saugumo reikalavimų, buvo priimtas sprendimas rugpjūčio 17–20 dienomis organizuoti tarptautinę Baltijos šalių nacionalinių bibliotekų konferenciją „LiLaEst 2020“ tema „Pakartotinio skaitmeninio turinio naudojimo galimybės“, kurioje dalyvavo Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinių bibliotekų atstovai, virtualiu būdu pranešimus skaitė kiti užsienio svečiai (atstovai iš Britų bibliotekos, „Europeanos“). Konferencijoje buvo apžvelgta nacionalinių bibliotekų situacija pakartotinio skaitmeninio turinio naudojimo srityje, pasidalinta gerąja patirtimi ir ateities vizijomis.

- Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka organizavo ir kasmetinę metinę konferenciją-diskusiją „2020-ieji. Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas. Išvalgos. Iššūkiai. Scenarijai“, kurioje buvo aptarti strategiškai svarbūs globalūs siužetai, daug dėmesio skirta socialiniam saugumui, kuris apima atskirties, skurdo, emigracijos, imigracijos, demografijos, mirštamumo ir panašias problemas. Speciali renginio tema – atminties politika, suprantama kaip bendrosios saugumo politikos dalis. Šiai metinei konferencijai-diskusijai buvo pasirinktas specialus, virtualių vaizdo siužetų formatas: politikai, politologai, ekonomistai, teisininkai, verslininkai, žinomi mokslininkai, patyrę savo sričių ekspertai diskutavo anksčiau minėtomis temomis.

- Nacionalinė biblioteka taip pat aktyviai prisidėjo prie kitoms atmintinoms datoms (Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečiui, Šventojo Popiežiaus Jono Pauliaus II gimimo 100-osioms metinėms, Ateitininkų metams ir kt.) minėti skirtų renginių organizavimo ir įgyvendinimo.

Džiugu, kad bendras Nacionalinės bibliotekos lankytojų skaičius 2020 m. – 8 proc. didesnis, nei planuota (1 758 767 žm.). Fizinį lankytojų skaičius, pastaruosius kelerius metus išlaikęs aiškias augimo tendencijas, 2020 m. dėl anksčiau minėtų priežasčių buvo mažesnis – 247 964 lankytojai (t. y. 136 621 mažiau nei 2019 m.). 2020 m. virtualių lankytojų skaičius – 1 510 803 (į šį skaičių įtraukti virtualių renginių, edukacijų ir mokymų dalyviai).

Siekiant didinti tiek Nacionalinės, tiek šalies viešųjų bibliotekų paslaugų kokybę ir prieinamumą, plėtojant prieigą prie informacijos išteklių ir kultūros paveldo 2020 m. LNB buvo įgyvendinami 36 projektai, kurių bendra vertė ~27 mln. Eur (įskaitant ir investicinius projektus). Neinvesticinių projektų pritrauktų lėšų vertė 2020 m. – 525 tūkst. Eur (t. y. beveik dvigubai daugiau nei 2019 m. – 285 tūkst. Eur). Projektų paraiškų sėkmės procentas (atmetus tas, dėl kurių laukiama atsakymo, ir konkursus, kurie buvo atšaukti dėl COVID-19 ir karantino) – 85 % (palyginti: 2019 m. – 62 %). Paraiškos buvo teiktos į 11 fondų (palyginti: 2019 m. – į 16 fondų), iš jų į 5 (2019 m. – 8) tarptautinius fondus. 2020 m. iš viso pritraukta 5,57 mln. Eur lėšų (4,35 mln. daugiau nei 2019 m. (1,28 mln.)).

2020 m. pradėtas įgyvendinti investicinis projektas „Kultūrinės edukacijos administravimo platformos ir kultūros edukatorių tinklo sukūrimas, siekiant užtikrinti kokybišką ir įvairialypį kultūros ugdymą bei nuoseklų jo koordinavimą“ bei gautos lėšos (2,5 mln. Eur) naujam investiciniam projektui „Lietuvos nacionalinės bibliotekos priestato energetinis modernizavimas“ įgyvendinti.

Paminėtina, kad 2020 m. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka pirmą kartą dalyvavo Lietuvos mokslo tarybos atliekamame kasmetiniame Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslo darbų vertinime.

Siekiant optimizuoti Nacionalinės bibliotekos organizacinę struktūrą bei skatinti informacijos ir žinių kūrimą, sklaidą ir naudojimą valstybės pažangai, 2020 m. rugsėjo 3 d. buvo įkurtas naujas padalinys – Informacijos ir komunikacijos mokslų departamentas, jungiantis ankstesnių padalinių (Informacijos mokslų departamento, Bibliotekininkystės skyriaus, Vadovybės informacijos skyriaus, Informacijos analitikos skyriaus) veiklas. Siekiant efektyviau kaupti duomenis, rengti ir įgyvendinti projektus ir programas, skirtas kultūros sektoriaus darbuotojų specialiosioms ir bendrosioms

kompetencijoms ugdyti ir formuoti, departamento sudėtyje įkurtas Kultūros informacijos ir komunikacijos kompetencijų ugdymo centras.

ANTRAS SKIRSNIS STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas. Užtikrinti nacionalinio dokumentinio kultūros paveldo kaupimą, saugojimą, aktualinimą, dokumentinės ir skaitmeninės informacijos prieinamumą visiems informacijos vartotojams

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

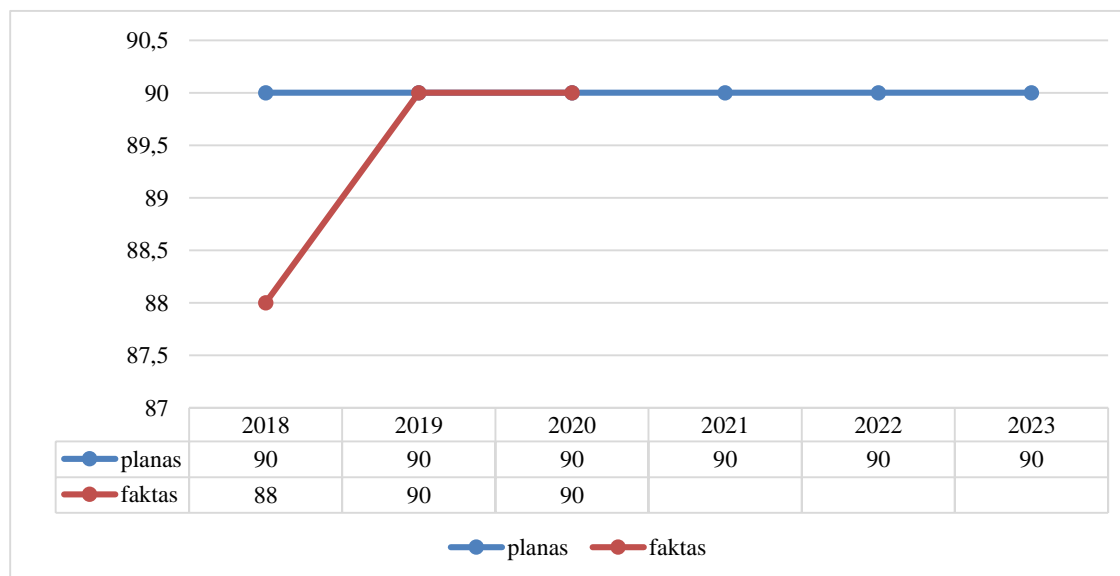
Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas*	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
01 03	Visuomenės informacinis aprūpinimas	6066,0	6425,4	6386,0	99,4
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		—	—	—	—

* Jeigu asignavimų plane, įskaitant patikslinimus atskaitiniam laikotarpiui, asignavimai didėja ar mažėja daugiau nei 5 proc. lyginant su asignavimais, nurodytais asignavimų plane, to priežastys trumpai paaiškinamos po lentele. Paaiškinimai pateikiami dėl patikslintų asignavimų programos lygiu.

** Jeigu asignavimų panaudojimo procento nuokrypiai viršija 10 proc., jie ir jų priežastys trumpai paaiškinami po lentele.

Programai įgyvendinti papildomai skirtos lėšos: 50,0 tūkst. eurų išlaidoms; 312,0 tūkst. eurų – investiciniams infrastruktūros projektams įgyvendinti. Sumažinta – 7,0 tūkst. eurų dėl personalo funkcijų administravimo perdavimo Nacionaliniam bendrųjų funkcijų centrui. Pridėta – 2019 m. pajamų įmokų likutis 4,4 tūkst. eurų.

1 grafikas. E-01-01 Lietuvos publikuotų dokumentų archyvinio fondo surinkimo pilnumas (procentai)

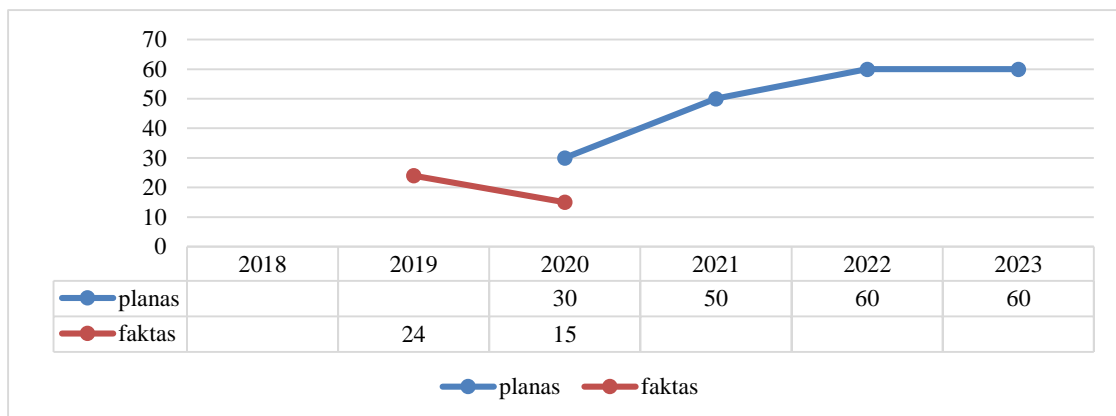
Nacionalinio publikuotų dokumentų archyvinio fondo (toliau – NPDAF) kaupimas privalomojo egzemplioriaus pagrindu yra išskirtinė LNB funkcija, įgyvendinant tikslą kaupti, saugoti ir aktualinti nacionalinį dokumentinį kultūros paveldą. 2020 m. į NPDAF spaudos archyvą surinkta 90 proc. ataskaitiniais metais išleistų spausdintų leidinių. Išlaikyti tokį patį kaip 2019 m. rezultatą padėjo aktyvus bendradarbiavimas su leidėjais bei sąlygų (karantino laikotarpiu) leidinių pristatymui sudarymas.

2020 m. generalinio direktoriaus įsakymu buvo sudaryta darbo grupė Elektroninių dokumentų privalomojo egzemplioriaus perdavimo, saugojimo ir panaudojimo tvarkos aprašui parengti; ji parengė ir lapkričio 16 d. Kultūros ministerijai pateikė Dokumentų privalomojo egzemplioriaus pateikimo, saugojimo ir naudojimo tvarkos aprašo projekto pirmą redakciją, kurioje suformuluotos el. dokumentų privalomo egzemplioriaus (toliau – PE) pateikimo Nacionalinei bibliotekai sąlygos. Tvarkos aprašo projekte patikslintas PE naudojimo sąlygų aprašymas, akcentuojant ne tik saugojimą, bet ir laisvesnę prieigą, taip pat prašoma nustatyti, kad viešosios informacijos rengėjai užtikrintų prieigą prie PE, nebent yra išimčių, nustatytų įstatymu.

Minėta darbo grupė sudarė galimybę susipažinti su projektu Nacionalinei rajonų ir miesto laikraščių leidėjų asociacijai ir Lietuvos mokslo periodikos asociacijai; su jų atstovais privalomojo egzemplioriaus projektas buvo aptartas, atsižvelgta tik į esmines pastabas. Darbo grupė laikėsi principo suderinti nacionalinės reikšmės dokumentą taip, kad jis pirmiausia atitiktų informacijos vartotojų interesą ir Bibliotekų įstatymą. Darbo grupės siūlymu, LNB, suformulavusi technologinius elektroninių dokumentų priėmimo reikalavimus, turėtų pritarti Nacionalinei rajonų ir miesto laikraščių leidėjų asociacijos iniciatyvai siekti regionų žiniasklaidos priemonių technologinio atsinaujinimo ir šiam atsinaujinimui būtino finansavimo.

Galutinė Dokumentų privalomojo egzemplioriaus pateikimo, saugojimo ir naudojimo tvarkos aprašo redakcija Kultūros ministerijai pateikta 2021 m. vasario 8 d.

2 grafikas. E-01-02 Virtualioje elektroninio paveldo informacinėje sistemoje (VEPIS) prieinamų Lietuvos atminties institucijų suskaitmenintų ir skaitmeninių kultūros paveldo objektų dalis (procentai)

Šio kriterijaus reikšmė yra mažesnė, nei planuota, dėl šių priežasčių: Lietuvos atminties institucijos (muziejai, archyvai) suskaitmenintus ir skaitmeninius kultūros paveldo objektus saugo savo informacinėse sistemose (dalis jų dėl teisinių ribojimų ar specifinės paskirties negali būti viešai prieinama). 2020 m. dar buvo neprieinami ir tam tikri metodologiniai, technologiniai / programiniai įrankiai, kurie reikalingi duomenims perkelti į VEPIS sistemą, tad dalis ataskaitiniais metais suskaitmenintų objektų nebuvo perkelti į sistemą.

1 strateginis tikslas įtvirtina siekį atverti Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą ir žinias informacijos vartotojams, sudarant sąlygas visuomenės informacinėms ir kultūrinių kompetencijų ugdymui, konkurencingumui ir kūrybiškumui, žinių visuomenės vystymuisi.

Svarbiausi rezultatai, siekiant strateginio tikslo

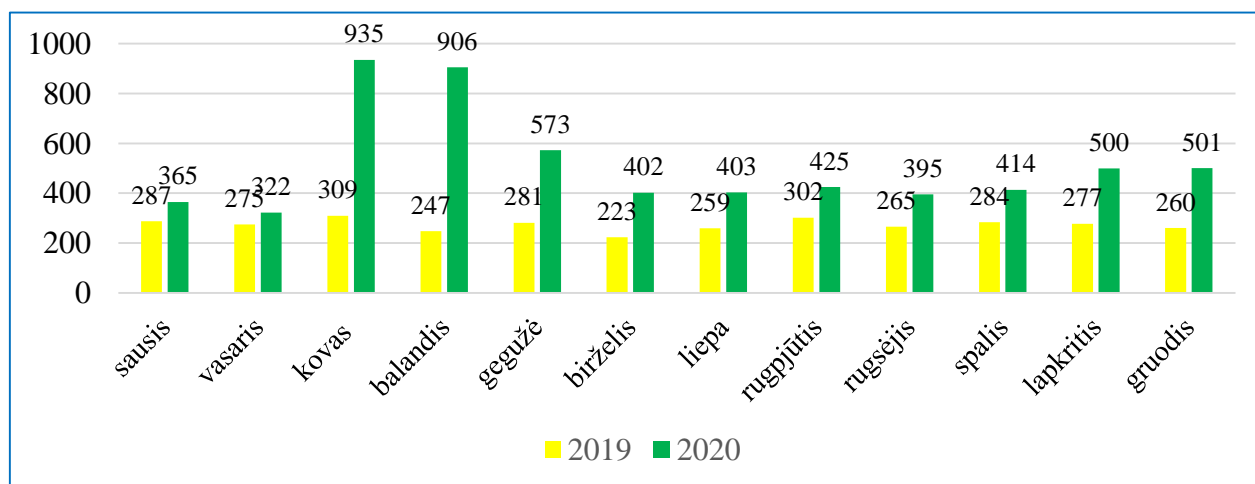
Nacionalinė biblioteka sugebėjo operatyviai reaguoti į aplinkybes ir rasti sprendimus, kurie pasikeitus aplinkybėms padėjo ir toliau vykdyti Nacionalinės bibliotekos misiją, t. y. būti Lietuvos žinių erdve, kuriančia vertę visuomenei. 2020 m., negalint teikti dalies paslaugų įprastiniu būdu, prioritetas buvo teiktas virtualioms paslaugoms kurti ir plėsti.

Ataskaitiniais metais ypač išaugo Nacionalinės bibliotekos edukacinių veiklų segmentas: edukaciniuose užsiėmimuose dalyvavusių žmonių skaičius – 6813 (fizinį) ir 17 416 (virtualių) (planuota – 8500); surengtų edukacinių užsiėmimų skaičius (vnt.) – 365 (fizinį) ir 148 (virtualių). Įgyvendinant šias veiklas, pasitelkta turima infrastruktūra (TV studija), panaudotos ir pritaikytos naujos programos ir platformos (*MS Teams, Kahoot, Moodle* ir kt.). 2020 m., atnaujinus edukacinių programų rengimo ir tvirtinimo tvarką, buvo peržiūrėtos visos Nacionalinės bibliotekos rengiamos edukacinės programos, dalis jų atnaujinta ir papildyta, dalis pritaikyta vesti virtualiu būdu. Iš viso ataskaitiniais metais buvo patvirtintos 29 naujos edukacinės programos. Deja, dėl pandemijos situacijos šalyje Kultūros paso programos veiklos 2020 m. nebuvo įgyvendintos tokiu mastu, kaip planuota, – fizinės paslaugos buvo vykdomos vos kelis mėnesius, o teikti paslaugas nuotoliniu būdu nebuvo galima. Ataskaitiniais metais iš viso buvo suteikta 10 paslaugų, įtrauktų į Kultūros paso programą (palyginti: 2019 m. – 61). 2020 m. Nacionalinė biblioteka siūlė 7 Kultūros paso programos paslaugas (2019 m. – 6).

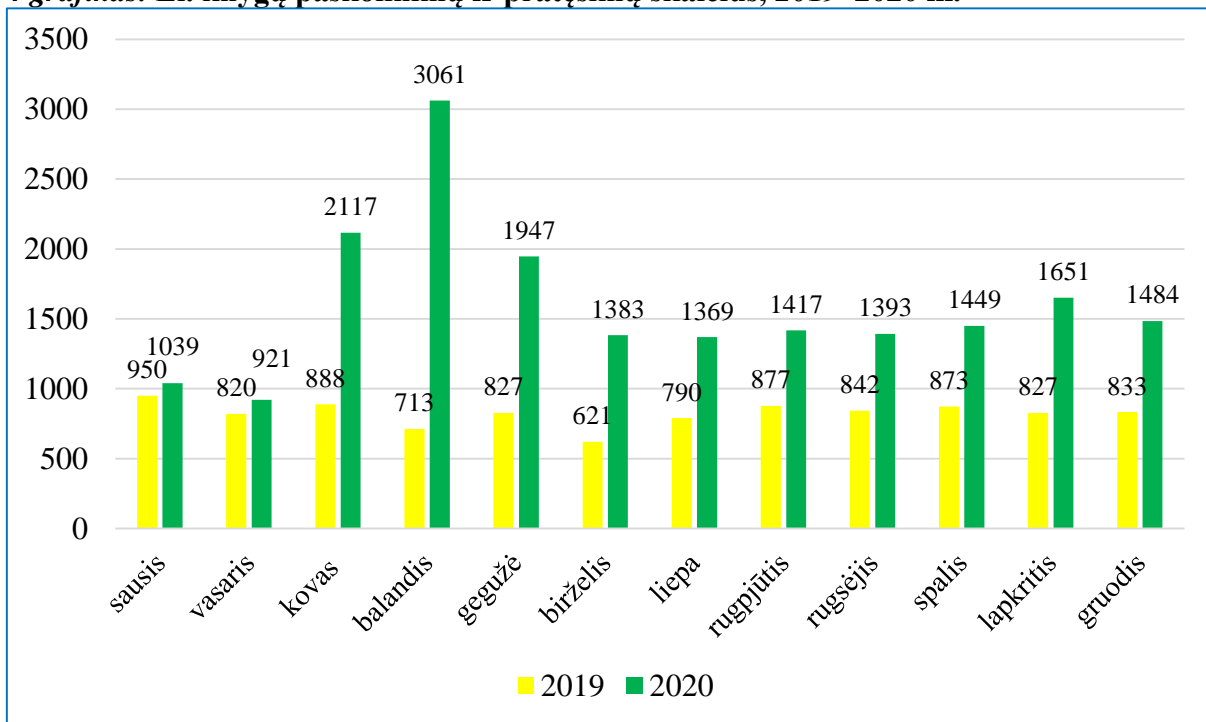
Svarbu paminėti, kad 2020 m. prioritetas buvo teiktas ir Palangos vasaros skaityklos, kaip kultūrinio centro Palangoje, vizijai įgyvendinti. Sutelkus kelių LNB padalinių pastangas, buvo parengta ir įvykdyta įvairiapusiška Palangos vasaros skaityklos renginių programa: iš viso įvyko 66 renginiai, tarp jų 8 kultūriniai renginiai ir 13 parodų. Nauja forma išsiskyrė galerijos „Apiece“ vasaros parodų ciklai, interaktyvi paroda „Žvilgsnis iš praeities“, ledainės „Ice Dunes“ inicijuotas Viktorijos Aprimaitės ir Viktorijos Urbonaitės knygos „Vakaro istorijos Lietuvos mergaitėms: 100 įkvepiančių istorijų apie Lietuvos moteris“ pristatymas, kritinio mąstymo edukacijų ciklai „Atostogų kryptis – švari Baltijos jūra ir gamta“, „Gamtos ir kultūros paveldas – įdomus, svarbus, autentiškas“, biblioterapiniai renginiai. Informaciją apie renginius išplatinus Palangos savivaldybės viešųjų ryšių tarnyboje, publikavus laikraštyje „Palangos tiltas“, Palangos turizmo informacijos centro tinklalapyje www.palangostic.lt bei įvairiose socialinio tinklo Facebook grupėse, Palangos vasaros skaitykloje buvo sulaukta daugiau kaip 9 tūkst. lankytojų.

Paminėtina, jog ataskaitiniais metais augo el. knygų panauda (3, 4 grafikai).

3 grafikas. El. knygų skaitytojų skaičius per mėn., 2019–2020 m.

4 grafikas. El. knygų paskolinimų ir pratėsimų skaičius, 2019–2020 m.

2020 m. prioritetas teiktas Lietuvos kilnojamajam kultūros paveldui aktualizuoti ir viešinti. Pagrindiniai šios veiklos rezultatai: virtualiųjų apsilankymų VEPIS sistemoje skaičiaus pokytis lyginant su praėjusiais metais – 25 proc. (planuota 7 proc.); „Europeanos“ sistemoje prieinamų suskaitmenintų Lietuvos kultūros paveldo objektų, kurie pagal „Europeanos“ turinio pateikimo kokybės reikalavimus atitinka ne žemesnę kaip trečią duomenų kokybės kategoriją, dalis – 50 proc. (planuota 35 proc.).

2020 m., vykdant skaitmeninimo veiklas, prioritetas buvo teiktas skaitmeninto turinio kokybei gerinti. Atlikus nuskenuotų vaizdų bei metaduomenų „auditą“, nuspręsta perskenuoti (pradedant nuo tų, kurie yra dažniausiai užsakomi skaitytojų) periodinius leidinius, kurie portale yra publikuoti iš mikrofilmų / mikrofišų, taip pat yra atliktas dokumentų teksto atpažinimas. Iš viso per metus nuskenuota 149 475 puslapiai periodinių leidinių, knygų ir rankraštinį dokumentų.

Siekiant vartotojui suteikti galimybę patogiau naudotis ir rasti reikalingą informaciją, skaitmenintuose kultūros paveldo objektuose 2020 m. buvo atpažinta beveik 29 000 puslapių skaitmeninto teksto (periodikos leidiniai bei knygos lietuvių kalba), tai yra 4000 puslapių daugiau, nei planuota.

2020 m. tęsėsi ir investicinio projekto „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės plėtra“ veiklos. Projekto pagrindinis tikslas – Virtualios elektroninio paveldo informacinės sistemos (toliau – VEPIS) bei joje saugomo ir per portalą *epaveldas.lt* prieinamo skaitmeninto kultūros paveldo sklaidos plėtra. 2020 m. atlikti šie pagrindiniai darbai: baigti BAVIC programavimo darbai ir sėkmingai atliktas testavimas; atlikti sistemos administravimo, skaitmeninio turinio atvaizdavimo, *www.epaveldas.lt* duomenų paieškos, turinio valdymo posistemių programavimo darbai bei sėkmingai atliktas testavimas. Ataskaitiniais metais neįgyvendinta bandomoji eksploatacija, nes nebuvo gauta debesijos infrastruktūra. Atsižvelgiant į vieną iš projekto „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūros erdvės plėtra“ uždavinių – gerinti kokybiško suskaitmeninto turinio panaudojimą, buvo atliktas OCR (optinis simbolių atpažinimas) – atpažinti 41 periodinio leidinio tekstai. Pažymėtina, kad ataskaitiniais

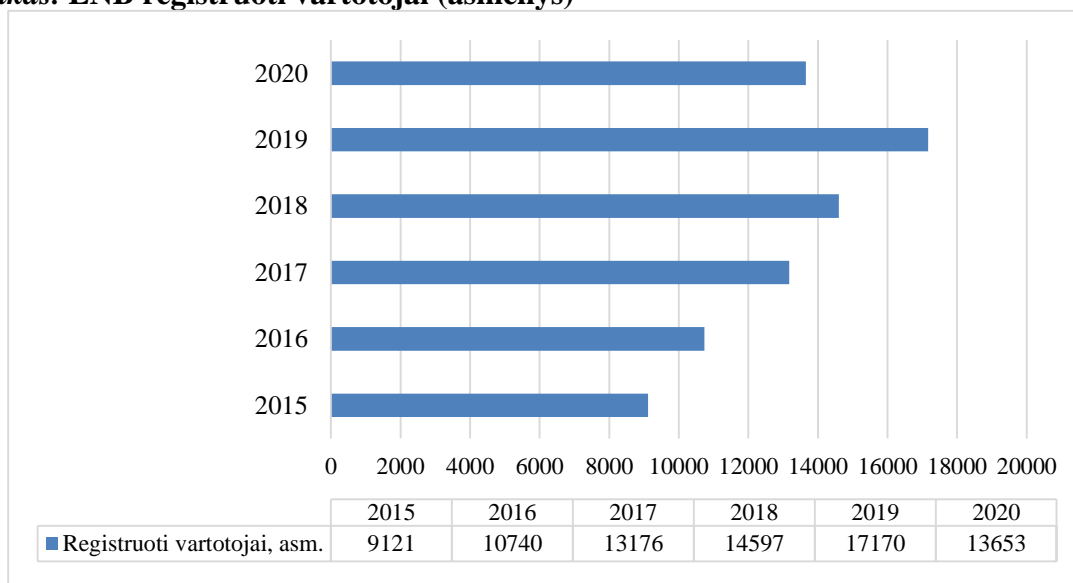
metais skaitmeninti mažos apimties periodiniai leidiniai į portalą *epaveldas* buvo publikuojami iš karto su visateksčiais dokumentais.

Paminėtina, kad *epaveldo* portale esanti *eKlasikos* kolekcija buvo papildyta beveik 100 naujų skaitmenintų kūrinių, kurie parengti penkiais skirtingais leidybiniais formatais (EPUB, *MobiPocket*, PDF, HTML, TXT).

2020 m. balandžio mėnesį, pakeitus LNB Naudojimosi biblioteka taisykles, bendruosiuose fonduose saugomus dokumentus (su kai kuriomis išimtimis) buvo pradėta skolinti į namus visiems registruotiems vartotojams.

Kalbant apie bibliotekos vartotojus, pirmą kartą nuo 2016 metų stebimas registruotų vartotojų mažėjimas, žr. 5 grafiką.

5 grafikas. LNB registruoti vartotojai (asmens)

Naujai registruotų vartotojų 2020 m. taip pat registruota 39,24 proc. mažiau (4258) nei 2019 m. (7008). Tam daug įtakos turėjo karantino metu bibliotekų paslaugoms taikyti ribojimai.

Nacionalinė biblioteka 2020 m. gruodį vykdė lankytojų nuomonės tyrimą, kuriuo siekta išsiaiškinti, kaip lankytojai vertina bibliotekos teikiamų paslaugų kokybę. Vykdamas šį tyrimą apklausti 258 Nacionalinėje bibliotekoje per praėjusius metus lankęsi asmenys. Tyrimas parodė, kad lankytojai bibliotekos teikiamas paslaugas vertina labai gerai – pasitenkinimo indeksas 2020 m. siekė 88,6 proc. (2019 m. – 88,5 proc.), o Nacionalinės bibliotekos rekomendavimo indeksas – 74 proc. Tai reiškia, kad trys ketvirtadaliai bibliotekos lankytojų tikrai rekomenduoju savo šeimos nariams ar draugams apsilankyti Nacionalinėje bibliotekoje. Tyrimas atskleidė, kad dėl visuotinio karantino ribojimų vartotojai Nacionalinėje bibliotekoje lankėsi rečiau, užtruko trumpiau ir dažniau naudojosi nuotolinėmis paslaugomis. Labiausiai lankytojams trūko galimybės naudotis biblioteka kaip darbo vieta, apsilankyti su vaikais, šeima ir dalyvauti renginiuose. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad lankytojai labai gerai vertina bibliotekos teikiamas paslaugas vaikams ir moksleiviams (4,59 balo iš 5), bibliotekoje veikiančią interneto ryšį (4,50 balo), organizuojamų renginių kokybę (4,51 balo) bei lankytojų aptarnavimo kokybę (4,47 balo). Šie rezultatai buvo pasiekti nuosekliai gerinant bibliotekos paslaugų kokybę, koordinuotai planuojant veiklas bei vykdamas nustatytus veiklos prioritetus. Remiantis lankytojų tyrimo rezultatų analize bus planuojamos šių metų lankytojų aptarnavimo bei paslaugų kokybės gerinimo veiklos, prioritetą teikiant nuotolinių bibliotekos paslaugų kokybei gerinti ir joms viešinti.

Stiprinant parlamentinės bibliotekos funkciją bei plėtojant naujų formatų intelektinius produktus, sukurta nauja Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojančių dokumentų duomenų bazė, kurioje išorinis interesantas ar analitikas gali realiu laiku atlikti paiešką įvairių institucijų išleistuose, su įvairiais švietimo sistemos aspektais susijusiuose, įvairių lygmenų teisės aktuose. Ši

bazė teikia galimybę rengti inovatyvias analitines apžvalgas, kur nacionalinė švietimo sistema būtų sistemingai nagrinėjama naujais, neišdirtais aspektais. Taip pat ataskaitiniais metais, siekiant nustatyti informacinio aprūpinimo poreikius, sudarytas klausimynas ir pradėti pokalbiai su naujos kadencijos Seimo komitetų vadovais ir nariais.

Nacionalinė biblioteka, vykdydama jai priskirtą parlamentinę informacinio aprūpinimo funkciją, organizavo nuotolinę metinę konferenciją-diskusiją „2020-ieji. Pasaulinės tendencijos ir nacionalinis saugumas“. Viena jos sudedamųjų dalių buvo pranešimai ir diskusija apie Nacionalinio saugumo strategiją „Nacionalinio saugumo strategija. Atnaujinimas“. Renginys buvo skirtas Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (NSGK) nariams, taip pat ekspertams, akademinės bendruomenės atstovams.

2020 m. Nacionalinė biblioteka taip pat įgyvendino šiuos investicinius projektus, skirtus LNB pastatų infrastruktūrai atnaujinti ir modernizuoti: projektą „Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Pakretuonės mokymo ir kvalifikacijos kėlimo bazės kapitalinis remontas (atstatymas po gaisro)“; projektą „Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pagrindinio pastato nerekonstruotos dalies vidaus patalpų remontas ir dalies langų keitimas“; projektą „Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos patalpų Vilniuje, Gerosios Vilties g. 10, elektros tinklų remontas“; projektą „Neįgaliųjų keltuvo ir dujinio gesinimo įrangos Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai įsigijimas“.

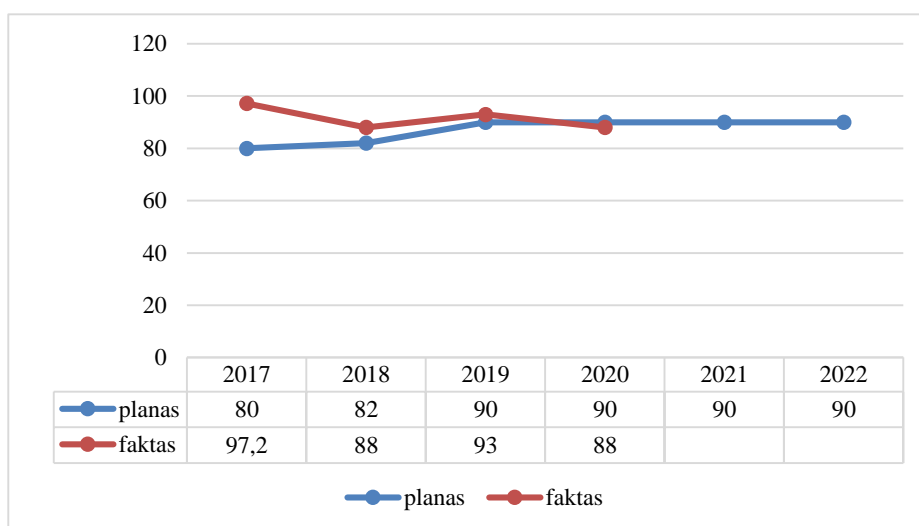
Svarbu paminėti, kad 2020 m. pradėtas įgyvendinti Ateities ekonomikos DNR plano veiksmas „Kultūrinės edukacijos administravimo platformos ir kultūros edukatorių tinklo sukūrimas, siekiant užtikrinti kokybišką ir įvairialypį kultūros ugdymą bei nuoseklų jo koordinavimą“. Jau kelerius metus teikiama Kultūros paso paslauga parodė, kad reikia bendros kultūrinės edukacijos sistemos, kuri jungtų formalųjį ir neformalųjį ugdymą, dengtų visą Lietuvos teritoriją. Nacionalinė biblioteka kartu su Kultūros ministerijos ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovais sukūrė bendrą koncepciją, kuri leis užtikrinti kultūros ir švietimo sričių sinergiją, tobulinti formaliojo ugdymo procesą, gausinti jį kultūrinėmis veiklomis, didinti jo patrauklumą moksleiviams. Nacionalinė biblioteka įgyvendindama šį projektą nacionaliniu mastu sukurs kultūrinės edukacijos sistemą ir priemones nuosekliai įgyvendinti kultūrinės edukacijos tikslams: mokinių kūrybingumui ir kritiniam mąstymui skatinti, padėti jiems ugdyti įgūdžius, kurie stiprina jų motyvaciją siekti išsikeltų tikslų, yra svarbūs jų mokymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei įtraukčiai ir būsimoms įsidarbinimo galimybėms.

2 strateginis tikslas. Sudaryti sąlygas LIBIS bibliotekų paslaugų plėtrai

1 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Programos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. Eur)			
		Patvirtintas asignavimų planas	Patikslintas asignavimų planas*	Faktiškai panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų patikslintame plane, dalis (proc.)**
1	2	3	4	5	6
02-02	LIBIS bibliotekų kompetencijų ugdymas ir infrastruktūros plėtra	2537,0	2537,0	2516,5	99,2
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		–	–	–	–

1 grafikas. E-02-01 Bibliotekų darbuotojų mokymų kokybės ir efektyvumo įvertinimo indeksas (procentai)

Ataskaitiniais metais, pritraukus papildomų projektinių lėšų, buvo organizuota dvigubai daugiau įvairių kvalifikacijos tobulinimo priemonių LIBIS bibliotekų darbuotojams, nei buvo planuota (planuota – 30, įgyvendinta – 60 (t. y. 36 proc. daugiau nei 2019 m.). 2020 m. LNB vykdė šiuos kvalifikacijos tobulinimo projektus: „Efektyvus Lietuvos viešųjų bibliotekų informacinės sistemos naudojimas siekiant pagerinti vartotojų aptarnavimo kokybę“; „Daugiau nei paieška: skaitmeninių kompetencijų tobulinimas bibliotekose ir tyrėjų bendruomenėse“; „Biblioterapijos taikymas bibliotekose“.

Dalį kvalifikacijos tobulinimo priemonių perkėlus į virtualią erdvę, buvo sudaryta galimybė mokymuose dalyvauti didesniai skaičiui bibliotekų specialistų: 2020 m. – 3176 dalyviai (palyginti: 2019 m. – 2450).

2 strateginis tikslas įtvirtina siekį stiprinti LIBIS bibliotekų pajėgumą vykdyti savo misiją, sudarant sąlygas veiklos tyrimais ir vertinimu, integracija į nacionalinius ir tarptautinius bibliotekininkystės profesinių kompetencijų tobulinimo ir bibliotekų informacinių paslaugų visuomenei vystymo procesus, infrastruktūros ir paslaugų integravimu bei inovacijomis grįstai plėtrai.

Svarbiausi rezultatai, siekiant strateginio tikslo

2020 m. Nacionalinė biblioteka aktyviai vykdė metodinę veiklą ir parengė 6 metodines priemones šalies bibliotekų specialistams. Atskirai paminėtinos „Lietuvos leidybos statistinio tyrimo metodika“ bei „Biblioterapijos metodika“ (joje pateikiamos pasyviosios ir sąveikos biblioterapijos vedimo technikos, patarimai dėl pasyviosios biblioterapijos skaitymo rekomendacijų, autorės sudarytas rekomenduojamos grožinės literatūros knygų sąrašas).

Lietuvos nacionalinė biblioteka, kaip nacionalinis bibliotekų kompetencijų centras, ėmėsi institucinės lyderystės. Šalies bibliotekų sektoriui buvo parengtos „Bibliotekų sektoriaus darbo sušvelnintų karantino apribojimų sąlygomis rekomendacijos“. Vėliau, situacijai gerėjant, šių rekomendacijų pagrindu buvo parengtos „Lietuvos bibliotekų sektoriaus išėjimo iš karantino metodinės rekomendacijos“, jose buvo pateikta aktuali informacija, kaip, laikantis teisės aktų reikalavimų, tinkamai įgyvendinti karantino švelninimo etapus ir sudaryti reikiamas sąlygas vartotojams aptarnauti ir bibliotekų paslaugoms teikti. Rekomendacijos buvo parengtos vadovaujantis sveikatos apsaugos ministro – valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimais, Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinės darbo inspekcijos ir kitomis rekomendacijomis.

Nacionalinės bibliotekos ekspertai Kultūros ministerijai ir Lietuvos bibliotekų tarybai pateikė siūlymus dėl šalies bibliotekų veiklos valdymo tobulinimo ir kokybės didinimo (dėl el. dokumentų ir el. paslaugų apskaitos; bibliotekų fondų apsaugos nuostatų; bibliotekų statistikos formos).

Paminėtina, jog 2020 m. Nacionalinės bibliotekos ekspertai dalyvavo skaitmeninio raštingumo, skaitmeninto paveldo darbo grupėse, atstovavo kultūros institucijoms dirbtinio intelekto ir duomenų analitikos teminėse darbo grupėse. Nacionalinė biblioteka pateikė konceptualių siūlymų, kaip suskaitmenintas kultūros paveldas galėtų būti plačiau naudojamas švietimo ir mokslo, kūrybinių industrijų, turizmo plėtros tikslais, valstybės, mokslo ir verslo institucijoms priimant sprendimus ar kuriant naujas paslaugas, nagrinėjant ekonominius ir socialinius reiškinius, priimant visuomeninius ar politikos formavimo sprendimus.

Nacionalinė biblioteka karantino metu stiprino savo mokslo tiriamąją veiklą. Įkūrus naują Informacijos ir komunikacijos mokslų departamentą, LNB komandą papildė nauji kompetentingi specialistai, sukaupę didelės akademinės ir ekspertinės patirties.

Per 2020 m. vykdyta 17 Lietuvos bibliotekininkystės srities, dokumentinio paveldo, literatūros ir skaitybos tyrimų, parengti 39 moksliniai straipsniai, 157 mokslo populiarinimo / informaciniai straipsniai bei 30 pranešimų ir pristatymų.

Kaip minėta, LNB Lietuvos mokslo tarybai vertinti šiemet pateikė darbuotojų 2019 m. rengtus komunikacijos ir informacijos, filologijos, istorijos, menotyros, politikos mokslų kryptių mokslinius darbus. Visos pateiktos mokslo publikacijos Lietuvos mokslo tarybos ekspertų buvo įskaitytos, tad dabar bibliotekos mokslininkų grupės galės matyti savo veiklos rezultatus bendrame šalies mokslinių tyrimų kontekste. Tokio vertinimo rezultatai padės Nacionalinės bibliotekos tyrėjams dar tiksliau planuoti tolesnių mokslinių tyrimų eigą su Lietuvos ir užsienio partneriais.

LNB, viešindama tyrimų rezultatus bei vykdydama kitą leidybinę veiklą, 2020 m. publikavo 19 leidinių, 11 profesinio žurnalo „Tarp knygų“ numerių bei 3 mokslo žurnalo „Parlamento studijos“ numerius.

Pažymėtina, jog 2020 m. Nacionalinė biblioteka parengė mokslo studiją apie XVI a. Lietuvos knygas lenkų kalba „XVI a. Lietuvos knygos lenkų kalba. Kontrolinis sąrašas. Mokslo studija. XVII–XVIII a. taisymai ir papildymai“ (parengė Jolanta Dapkievicz, redagavo Tomas Petreikis, atsakomoji redaktorė Nijolė Bliūdžiuvienė). Leidinyje sutelkta bibliografinė informacija apie Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1553–1600 m. išėjusius leidinius lenkų kalba. Tai

trečioji knyga, užbaigianti ir sujungianti XVI–XVIII a. senosios Lietuvos knygų lenkų kalba tyrimus. Sutelktos bibliografinės informacijos pagrindu parengtoje studijoje atskleidžiamas spaudos lenkų kalba vaidmuo to meto Lietuvos gyvenime.

Igyvendinant strateginį tikslą, vykdytų investicinių projektų veiklos pagrindiniai rezultatai:

- „Modernaus elektroninio turinio išsaugojimas ir sklaida“. Projekto pagrindinis tikslas – saugoti ir skleisti modernų kultūrinį turinį, kuriant pažangias LIBIS bibliotekų elektronines paslaugas. 2020 m. atlikti šie pagrindiniai darbai: suprogramuotos ir testinėje aplinkoje įdiegtos 4 elektroninės paslaugos. Vienos paslaugos įgyvendinimas išskaidytas į kelis komponentus, paslauga realizuojama (numatomas įgyvendinimas 2021 m. II ketv.).
- „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“. Projekto pagrindinis tikslas – plėtoti ir atnaujinti viešosios prieigos kompiuterių ir interneto infrastruktūrą viešosiose bibliotekose, sudarant sąlygas gyventojams dalyvauti skaitmeninių kompetencijų ugdymo ir vietos skaitmeninio turinio kūrimo bei kitose skaitmeninės informacijos iniciatyvose. Vykdydamas projektą, 2020 m. Lietuvos viešosiose bibliotekose įdiegta ši techninė ir programinė įranga: baziniai paketai – 736 bibliotekose, kūrybiniai paketai – 66 bibliotekose, inžineriniai paketai – 58 bibliotekose, programavimo paketai – 67 bibliotekose, aklujų ir silpnaregių paketai – 30 bibliotekų, gaisrinė ir apsauginė signalizacija – 541 bibliotekoje, interneto paslaugų įvedimas / modernizavimas – 482 bibliotekose.
- Siekiant tobulinti infrastruktūrą, leidžiančią LIBIS bibliotekoms efektyviai teikti prieigos, paieškos ir informacijos gavimo galimybes vartotojams, testinio investicijų projekto „Bibliotekų kompiuterizavimas“ metu buvo atnaujintos 1924 kompiuterinės darbo vietos Lietuvos viešosiose bibliotekose, t. y. 28 procentiniais punktais daugiau, nei buvo planuota.
- Įgyvendintas projektas „Lietuvos Respublikos bibliotekų integralios informacijos sistemos LIBIS kūrimas“. 2020 m. atlikti LIBIS sistemos modernizavimo darbai ir sukurti nauji sistemos administravimo, informacijos išteklių gavimo, tvarkymo komponentai, iteracinės sąsajos, būtinos *ibiblioteka.lt* funkcionalumui užtikrinti. Modernizuota metaduomenų kūrimo infrastruktūra – ji pritaikyta specifiniams viešųjų bibliotekų elektroninių katalogų, nacionalinės bibliografijos, skaitmeninto ir elektroninio turinio kūrimo poreikiams, sukurta nauja Informacijos išteklių aprašymo ir prieigos prie jų metodika, kurios diegimas numatytas 2021 metais.